

IMS NÁSTROJE VO VYBRANÝCH SLOVENSKÝCH CELULÓZO-PAPIERENSKÝCH PODNIKOV V KONTEXTE CSR

IMS TOOLS IN SELECTED SLOVAK PAPER-PULP AND PULP ENTERPRISES IN THE CONTEXT OF SPOLOČENSKEJ ZODPOVEDNOSTI (CSR)

Jana Jaďudová¹, Jana Hroncová Vicianová²

¹RNDr. Jana Jaďudová, PhD., Matej Bel University, Faculty of Natural Sciences, Department of Environmental Management, Tajovského 40, 974 01 Banská Bystrica, Slovakia, jana.jadudova@umb.sk

²Ing. Jana Hroncová Vicianová, PhD., Matej Bel University, Faculty of Economics, Tajovského 10, 975 90 Banská Bystrica, Slovakia

DOI <http://dx.doi.org/10.24040/actaem.2017.19.2.55-62>

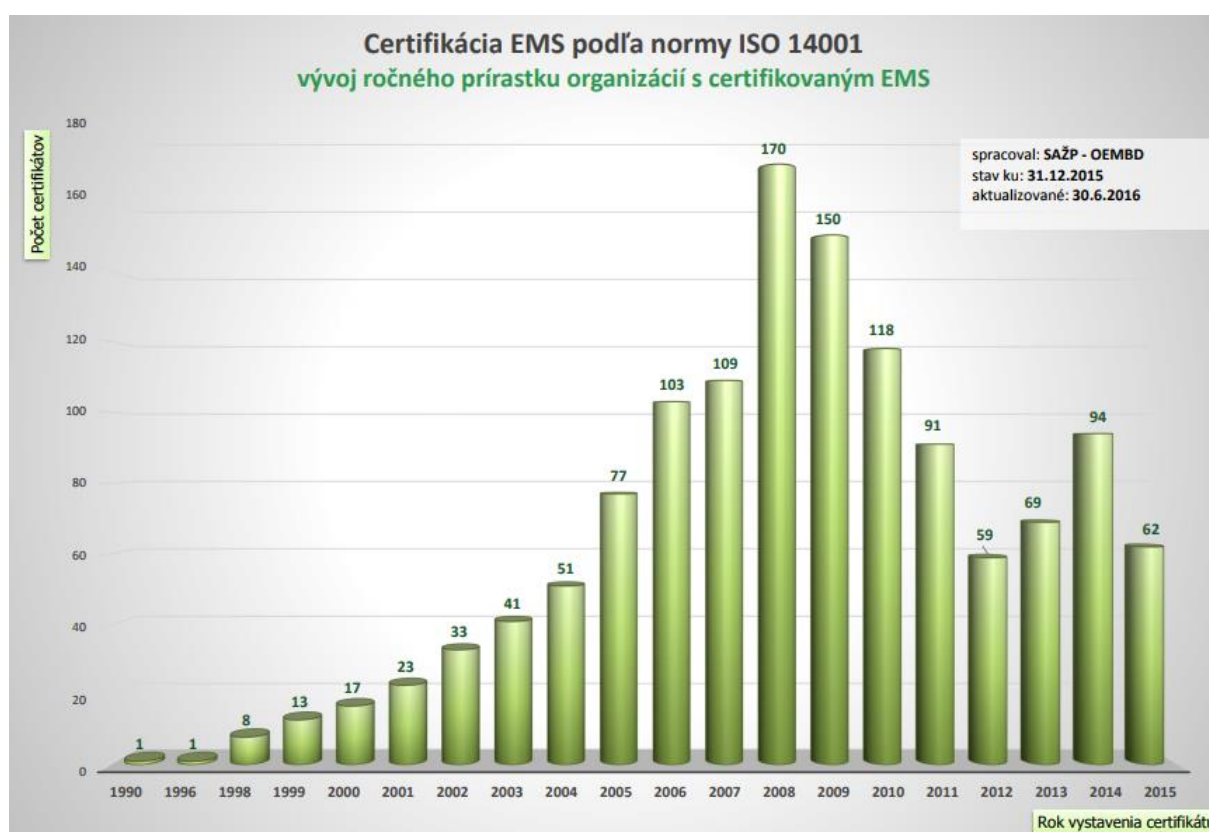
Abstract: Objective of the article is to analysis correlation of selected integrated management tools (QMS, EMS, OHSAS, CSR) of the selected corporate characteristics (size, ownership, legal form of business, profit and region). Subject of the analysis are small, medium and large the paper and pulp companies in Slovakia. The survey was conducted on a selective sample of 126 companies. We evaluated the results using Spearman coefficient and the Chi quadrant in SPSS 2.0. Based on p-value = 0.639 we can confirm, that the selection set is representative in accordance to the company's size. Based on the results we can conclude that in the examined sample the number of implemented IMS systems has impact on the company size (p-value = 0.000), type of ownership (p-value = 0.017) and profit (p-value = 0.0000005). Corporate Social Responsibility, as a component of IMS, in the examined sample was represented by only 7.14 %.

Key words: integrated management tools, paper and pulp companies, Corporate Social Responsibility.

Úvod

V rámci plnenia akčného plánu rozvoja EU na roky 2014-2020 (so strategickou vyhlídkou do roku 2050) sa hodnotí parameter „kvalita života (well-being)“, ktorý priamo závisí od prostredia, kde človek žije a bezpečných podmienok pre život. Cieľom európskej stratégie rozvoja je zabezpečiť spoločnosť v starostlivosti o ŽP, a to voľbou vhodných technológií, zabezpečovacími systémami ochrany, pravidelným monitorovaním a informovaním.

Systém environmentálneho manažérstva podľa medzinárodnej normy 14001 je základnou medzinárodnou technickou normou, ktorá stanovuje požiadavky na systém environmentálneho manažérstva, postaveného na priebežnom manažérskom cykle P-D-C-A (Plánuj – Urob – Kontroluj – Konaj). Splnením predpísaných požiadaviek, ktorých zhodu s normou preverí úspešný certifikačný audit, organizácia získa certifikát, ktorý je zároveň aj dokladom o účinnosti systému. (Adamkovičová, 2016) Environmentálne manažérstvo a audit znamená systematický prístup k ochrane životného prostredia a integrovanie princípov tejto schémy do všetkých činností organizácie. Uvedené dobrovoľné nástroje environmentálnej politiky majú rastúcu tendenciu (Obr. 1) aj v slovenských podnikoch papierensko-celulózové nevynímajúc.

Zdroj: SAŽP

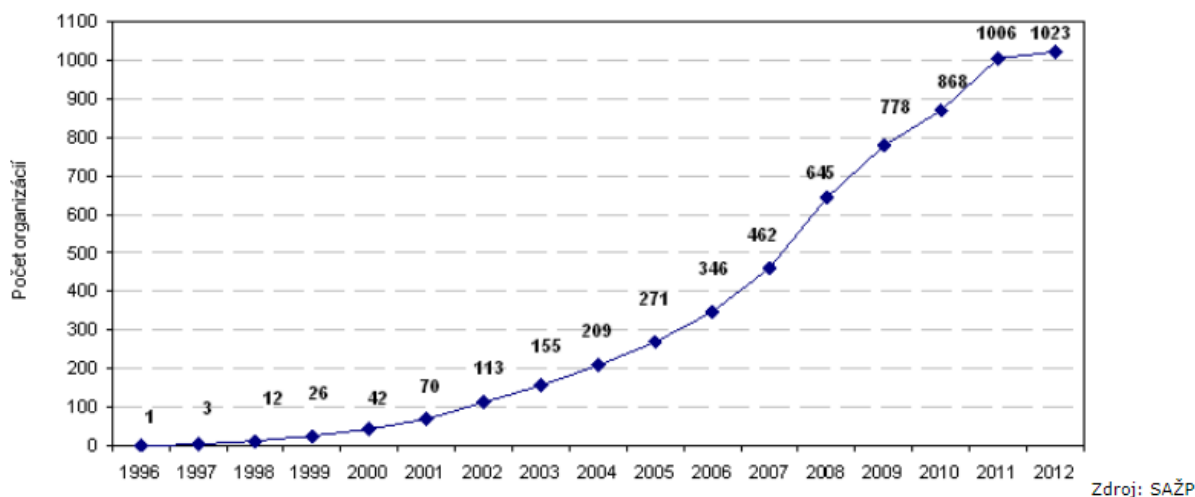
Obr 1 Vývoj ročného prírastku spoločností certifikovaných EMS podľa ISO 14001 (5a_statistika_ROKY_-_vyvoj_rocneho_prirastku_2015)

Figure 1 Developments in annual growth of EMS-certified companies according to ISO 14001 (5a_statistika_ROKY_-_vyvoj_rocneho_prirastku_2015)

V roku 2015 pribudlo 62 nových organizácií so zavedeným a certifikovaným EMS. Celkový počet evidovaných organizácií s certifikovaným EMS podľa normy ISO 14001 sa od roku 1996 zvýšil na 1 481. (SAŽP, 2015).

Nasledujúce roky ešte nie sú oficiálne zverejnené. Veľmi zaujímavé počty udáva SAŽP v roku 2013 na Obr 2, kde je prezentovaný počet spoločností do roku 2012 na základe platného certifikátu.

Vývoj certifikácie EMS podľa normy ISO 14001

Obr 2 Počet spoločností s certifikátom EMS do roku 2012
(http://www1.enviroportal.sk/indikatory/detail.php?id_indikator=463)

Fig 2 Number of companies with EMS certificate until 2012
(http://www1.enviroportal.sk/indikatory/detail.php?id_indikator=463)

Mnohé organizácie sa v súčasnosti pokúšajú o zavedenie manažérskych systémov, najčastejšie kvality, environmentu a (alebo) bezpečnosti. Časť z nich v tom vidí otázku prestíže, časť otázku šetrenia nákladov a časť požiadavku doby na trvalo udržateľný rozvoj. Integrovaný manažérsky systém (IMS), tak ako ho vníma teória i prax, vychádza z generickej štruktúry medzinárodných štandardov týkajúcich sa manažérstva kvality (STN EN ISO 9001:2009), environmentálneho manažérstva (ISO 14001:2004) a manažérstva bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci (STN OHSAS 18001:2009). (Majerník, Chovancová, 2007)

Systém OHSAS sa transformoval na území SR do certifikátu “bezpečný podnik”. Certifikát udeľuje Národný inšpektorát práce raz ročne na určité obdobie. Následne sa opakuje recertifikácia. V roku 2016 ich získalo 5 firiem a 4 podnikom bola predĺžená platnosť.

Charakteristika celulózo- papierenského priemyslu

Drevospracujúci priemysel bol prvým odvetvím na Slovensku, ktorý už v roku 2008 pocítil dopad ekonomickej krízy, a to najmä v dôsledku jeho úzkej previazanosti so sektorom stavebníctva a bytového vybavenia. (SARIO, 2012)

Drevospracujúci priemysel (WPI) je odvetvie založené na obnoviteľných prírodných zdrojoch drevnej suroviny. Preto je schopný udržateľného rastu a je konkurencieschopný na medzinárodných trhoch. (Sujová et al. 2015)

Spoločnosti spracujúce drevo možno zaradiť do troch základných kategórií, a to drevársky priemysel, nábytkárstvo a celulózo-papierenský priemysel. (SARIO, 2012)

Na Slovensku pretrváva zvýšený dopyt po ihličnatej guľati ne a po listnatom vlákničovom dreve, ktorý je čiastočne krytý dovozmi. K najvýkonnejším odvetviám slovenskej ekonomiky patrí celulózo-papierenské odvetvie. Tvorí ho spolu 11 fi riem združených v Zväze celulózo-papierenského priemyslu SR. Toto odvetvie pokrýva 100 % výroby papiera v SR a väčšinu výroby tovaru v celom odvetví. Celulóza sa vyrába v Mondi SCP, a. s., Ružomberok a v Bukóze Holding, a. s., Hencovce. Najväčšími spracovateľmi zberového papiera sú Metsa Tissue Slovakia s. r. o. a SHP Harmanec, a. s. (Green report, 2016)

Spracovanie výrezov listnatej guľati ny bolo do roku 1990 koncentrované vo veľkých kombinátoch vo Zvolene, Pezinku, Vranove nad Topľou a v Žarnovici, ktoré boli buď zlikvidované alebo transformované na podstatne menšiu spracovateľskú kapacitu. V súčasnosti sa na Slovensku spracováva menej ako 500 000 m³ listnatej guľati ny. Absentuje najmä výroba drevárskych výrobkov s vysokou pridanou hodnotou, konkrétne krájaná a lúpaná dyha, preglejovaný materiál a vláknité dosky (MDF) pre nábytkársky priemysel. Na Slovensku sa málo spracovávajú ti ež najkvalitnejšie sortimenty guľati nových výrezov zvláštnej akosti , ktoré môže odvetvie LH produkovať v objeme okolo 40 000 m³ ročne u ihličnatých drevín a 260 000 s. m³ ročne u listnatých drevín. Vzhľadom na nižšiu efektívnosť spracovania dreva sú domáce podniky väčšinou subdodávateľmi zahraničných fi riem. (Green report, 2016)

Vývoj a súčasný stav drevospracujúceho priemyslu podľa vybraných ukazovateľov sa uvádza v Tab 2.

Tab 2 Vybrané ekonomické ukazovatele drevospracujúceho priemyslu za posledné desaťročie

Tab 2 Selected economic indicators of the wood industry in the last decade

Indikátor	Skutočnosť v roku, mil. €									
	2005	2006	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Výnosy	1505	1709	1646	1358	1458	1353	1407	1432	1317	1379
Náklady	1448	1645	1533	1280	1328	1269	1315	1334	1222	1242
Hospodársky výsledok pred zdanením	57	65	113	78	130	84	92	98	95	137
Počet pracovných miest	7458	7371	7409	6876	6591	6351	6202	5885	5986	6110

Zdroj: Ministerstvo hospodárstva SR 2006 – 2011, ŠÚ SR 2012 –2015 (Výkaz Prod 3-04)

Cieľom článku je hodnotiť aplikovanie vybraných integrovaných nástrojov manažmentu (QMS, EMS, OHSAS, CSR) vzhľadom na vybrané firemné charakteristiky (veľkosť, vlastníctvo, právna forma podnikania, zisk a región). Predmetom analýzy sú slovenské malé, stredné a veľké spoločnosti na výrobu papiera a buničiny.

MATERIÁL A METÓDY

Korelácia vybraných integrovaných nástrojov riadenia bola realizovaná vzhľadom na vybrané podnikové charakteristiky ako je veľkosť, vlastníctvo, právna forma podnikania, zisk a región. Analyzujeme systém manažérstva kvality (QMS), systém environmentálneho manažérstva (EMS), špecifikácia hodnotenia bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci (OHSAS) a sociálna zodpovednosť podnikov (CSR). Predmetom analýzy sú malé, stredné a veľké spoločnosti na výrobu papiera a buničiny na Slovensku. Podniky boli vybrané z firemnej databázy Informačného a štatistického ústavu - INFOSSTAT. Do júna 2017 splnilo kritériá 146 spoločností. Prieskum sa uskutočnil na základe výberovej vzorky 126 spoločností (Tab 1).

V rámci primárneho výskumu boli informácie čerpané z výročných správ, politik a ďalších strategických dokumentov, ktoré sú k dispozícii na webových stránkach skúmaných spoločností. Ďalej boli použité aj sekundárne informačné zdroje, ako napríklad dostupné výsledky z výskumu tejto témy, ktoré sa uskutočnili doma aj v zahraničí.

Tab 1 Rozloženie výskumnej vzorky

Tab 1 Distribution of the research sample

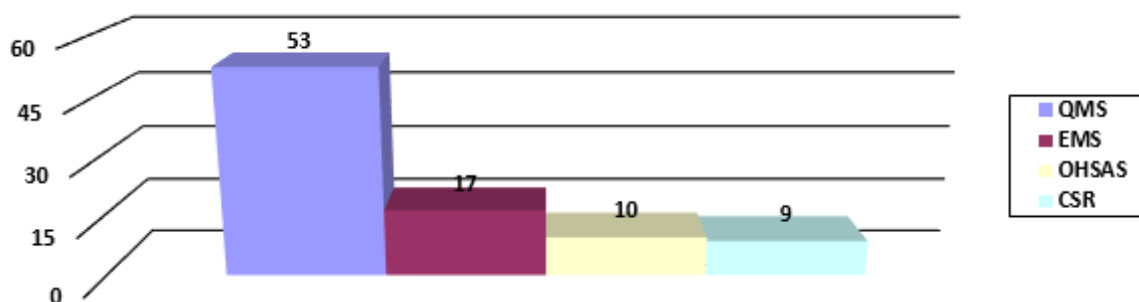
Spoločnosti	Počet v základnom súbore	Počet vo výskumnej vzorke
Malé	120	100
Stredné	18	19
Veľké	8	7
Suma	146	126

Zdroj: Databáza INFOSTAT (2017)

Analýzu sme analyzovali pomocou koeficientu Spearman medzi integrovaným nástrojom riadenia a vybranými firemnými charakteristikami (veľkosť, vlastníctvo, právna forma podnikania, zisk a región). Na výpočet koeficientu Spearman bol použitý program SPSS 2.0.

VÝSLEDKY A DISKUSIA

Môžeme potvrdiť, že výberová vzorka je reprezentatívna podľa veľkosti spoločnosti (p -value = 0,639). Najdôležitejšie integrované nástroje riadenia medzi skúmanými spoločnosťami boli QMS, nasledované EMS, OHSAS a CSR (Obr 2).

Obr 2 Počet podnikov využívajúcich nástroje integrovaného riadenia

Fig 2 Number of enterprises using integrated management tools

Počet spoločností, ktoré implementovali najmenej jeden integrovaný systém riadenia, bol nízky. Z 126 podnikov, v ktorých sa výskum uskutočnil, iba 53 spoločností realizovalo aspoň jeden zo skúmaných integrovaných systémov riadenia. Všetky štyri skúmané nástroje integrovaných manažérskych systémov mali byť implementované iba v 4 spoločnostiach. Boli to 2 stredné a 2 veľké spoločnosti so zahraničným vlastníkom. Tromi skúmanými nástrojmi integrovaného riadenia boli implementované 8 spoločností. V skúmanej vzorke boli najčastejšie implementované nástroje QMS, EMS a OHSAS. Iba 2 spoločnosti implementovali CSR namiesto OHSAS. Vo vzorke s tromi integrovanými nástrojmi na integrované riadenie bolo 5

malých spoločností, ktoré implementovali QMS, EMS a OHSAS. Tieto spoločnosti mali domáce a zahraničné vlastníctvo, právne formy podnikania dominovali spoločnosti s ručením obmedzeným zo Žilinského kraja.

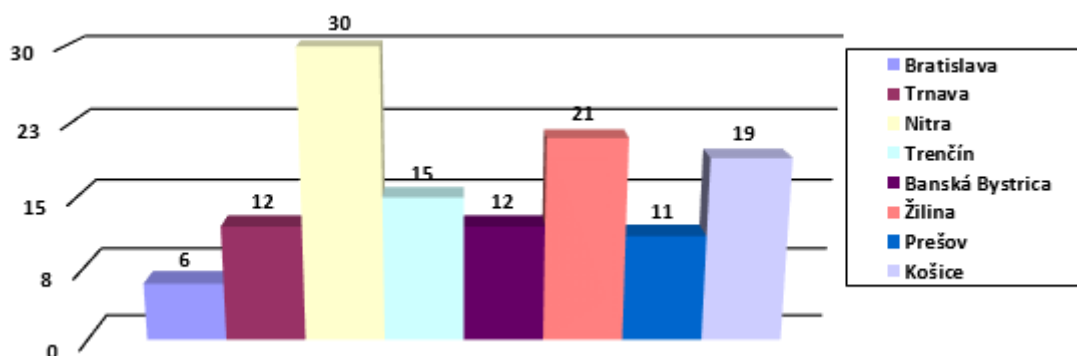
V rámci CSR boli implementované nástroje integrovaných manažérskych systémov v skúmanej vzorke iba 9 spoločností. Zatiaľ čo Marková, Lesníková (2015) uvádzajú vo svojich výsledkoch, že CSR je pripisovaná veľká priorita priemyslu celulóзовého papiera (45% firiem vo vyšetrenej vzorke).

Potom sme skúmali závislosť medzi implementáciou nástrojov IMS a veľkosťou firmy aj štatistickým testovaním pomocou koeficientu Spearman ($p\text{-value} = 0.000$, $r = 0.378$). Na základe výsledkov môžeme dospieť k záveru, že v skúmanej vzorke počet realizovaných nástrojov IMS má vplyv na veľkosť spoločnosti. Túto závislosť považujeme za stredne silnú závislosť a sme naklonení k názoru Zelený a Fabian a Jaďuďová (2010), že dobrovoľné systémy riadenia realizovali najmä veľké a stredné podniky.

Gejdošové (2016) výsledky poukazujú na mimoriadne vysokú formalitu pri implementácii systémou quality. QMS majú zanedbateľný vplyv na dosiahnutie lepších hospodárskych výsledkov a zníženie nákladov spoločnosti; Spoločnosti implementáciou QMS sledujú cieľ získať konkurenčnú výhodu a získať lepšie obchodné zmluvy.

Zistili sme aj ďalšiu závislosť medzi nástrojmi IMS a vybranými firemnými charakteristikami. Korelačná analýza potvrdila pozitívny stredný silný vzťah medzi implementovanými IMS nástrojmi a ziskom ($p\text{-value} = 0,000$, $r = 0,501$). Implementácia nástrojov IMS si vyžaduje financovanie. Spoločnosti musia vypočítať zvýšené náklady počas prvých troch rokov. Sme naklonení k stanovisku, ktoré predložil Nenadál (2008), že spoločnosti musia tieto náklady považovať za návratnú investíciu do budúcnosti. Smith (2002) uverejnil, že implementácia nástrojov IMS prináša spoločnosti ekonomickú a neekonomickú hodnotu, ako sú priame náklady na úsporu, vonkajšia propagácia, konkurenčná výhoda, spokojnosť zamestnancov, účinné a transparentné riadenie a iné.

Analýza korelácií potvrdila negatívny slabý vzťah medzi implementovanými nástrojmi IMS a regiónom ($p\text{-value} = 0,033$, $r = -0,190$). Implementačné nástroje IMS neovplyvňujú región, v ktorom spoločnosť pôsobí. V skúmanej vzorke (Obr 3) bola najväčšia skupina tvorená spoločnosťami z Nitrianskeho kraja (30 firiem) a najmenšia skupina podnikmi z bratislavského kraja (6 firiem).

Obr 3 Zastúpenie spoločností v jednotlivých krajoch (regiónoch)

Fig 3 Representation of companies in individual regions (regions)

V našom výskume sme nepotvrdili koreláciu medzi implementovanými nástrojmi IMT a vlastníctvom a právnou formou podnikania (Tab 3). Výsledkom by mohlo byť dominantné zastúpenie spoločností s domácim vlastníctvom (100 spoločností zo 126 firiem v skúmanej vzorke) a spoločností s ručením obmedzeným (96 spoločností). Nezhodujeme sa s názor Markoviča (2007), že spoločnosti so zahraničným vlastníctvom resp. spoločnosti s predmetom podnikania na zahraničných trhoch implementovali integrované nástroje riadenia. Očakávame, že spoločnosti nemôžu produkovať kvalitu, ak strácajú záujem o ochranu životného prostredia a bezpečnosť a ochranu zdravia svojich zamestnancov nad rámec legislatívy.

Tab 3 Závislosti medzi implementovanými nástrojmi IMS a vybranou firemnou charakteristikou**Tab 3** Dependencies between implemented IMS tools and selected corporate characteristics

	veľkosť	vlastníctvo	profit	forma	region
p-values	0.000	0.143	0.000	0.283	0.033
Spearman coefficient	0.378	0.131	0.501	-0.096	-0.190

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa SPSS 2.0

záver

Integrované manažérske systémy IMS predstavujú všestranné a efektívne manažérske nástroje na realizáciu stanovených cieľov výrobných a nevýrobných spoločností. Podporujú maximalizáciu trhovej hodnoty a rastu spoločností (Chovancová et al., 2010, Murin, 2016).

IMS nástroje predstavujú efektívny manažérsky nástroj na realizáciu stanovených cieľov výrobných aj nevýrobných spoločností. Podporujú maximalizáciu trhovej hodnoty a rast spoločností. IMS majú čoraz väčší vplyv na výkonnosť spoločnosti, nakoľko viac ako 50% hodnoty, najmä vo veľkých spoločnostiach, súvisí s menom a povestou

Potvrdzujeme stanovisko, ktoré predložili Marková a kol. (2014), že systémová integrácia musí oživiť podnikanie, výrobu, informácie, technológie a ďalšie procesy s cieľom znížiť náklady.

Pod'akovanie

This work was supported by the Cultural and Educational Grant Agency of the Ministry of Education, Science, Research and Sport of the Slovak Republic project no. KEGA 035UMB-4/2015 "Environmental management in sphere of production".

Literatúra

- Adamkovičová, A. 2016. Dobrovoľné nástroje environmentálnej politiky. *Journal Enviromagazín* 21(6):9-10.
- Bernardo, M., Gianni, M., Gotzamani, K., Simon, A. 2017. Is there a common pattern to integrate multiple management systems? A comparative analysis between organizations in Greece and Spain. *Journal of Cleaner Production* 151: 121-133. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2017.03.036>.
- Gejdoš, P. 2016. Analysis of performance improvement of wood processing companies in Slovakia and the Czech Republic through the implementation of quality. *ACTA FACULTATIS XYLOLOGIAE ZVOLEN*, 58(1): 113–124. DOI: 10.17423/afx.2016.58.1.13
- Giri, J., Srivastava, A., Pachauri, S. P., Srivastava, P.C. 2014. Effluents from Paper and Pulp Industries and their impact on soil properties and chemical composition of plants. *Journal of Environment and Waste Management* Vol. 1(1): 026-030.

- Green report, 2016. Report on Forestry in the Slovak Republic 2015 [online]. Bratislava - Ministry of Agriculture and Rural Development of the Slovak Republic, National Forest Centre Zvolen. 76 p. [cit. 2017-06-15]. Dostupné na: [file:///C:/Users/DELL/Downloads/zelena_sprava_2016%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/DELL/Downloads/zelena_sprava_2016%20(1).pdf)
- Hronec, Š., Štrangfeldová, J. 2013. Socio-economic effect of education in the context of economic return. *The new education review* 32: 172-183.
- Chovancová, J., Majerník, M., Juríková, J. 2010. Integrated management systems. *Communications* 12(1): 7-74.
- Chovancová, J., Tej, J. 2013. Implementation of quality environment and safety management systems with focus on their mutual integration. In *Proceedings of the 13rd International Conference*. 1st editon. Bratislava, April 18-19, 2013. Žilina - Strix. Edícia ESE-14, 11-15.
- Korimová, G., Hroncová-Vicianová, J. 2014. Tools of state support in selected areas of corporate social responsibility in Slovakia. In *Proceeding of the 19th international conference Theoretical and practical aspects of public finance 2014*. Prague, p. 126-136.